

Bettie Elias

JONGEN
ZONDER
NAAM ★

SAMUEL

1. De houten vloer kraakt onder zijn blote voeten. Hij durft de lamp niet aan te steken. Zelfs het schemerlampje naast zijn bed niet, ook al verspreidt het maar een zwak, geelachtig licht. Dat zou te gevaarlijk zijn, zoals de laatste tijd alles te gevaarlijk is. Elke minuut van de dag is beladen met angst. Voorzichtig schuift hij het gordijn een beetje open, waardoor het licht van de straatlantaarn schuin naar binnen valt. Zijn vertrouwde spullen worden even zichtbaar in het donker. Het bed, met de oranje en groene gehaakte bedsprei, waarin hij tot daarnet heeft liggen woelen. Aan het voeteneinde liggen zijn kleren in een hoopje op de grond. Zijn moeder, die zolang hij zich kan herinneren op orde en netheid gesteld is, heeft andere zorgen aan haar hoofd en maakt er de laatste tijd geen opmerkingen meer over.

Samuel glijdt met zijn vingertoppen over het werkblad van het eikenhouten bureautje dat vlak bij het raam staat. Zijn grootvader had er dagen in de kelder aan gewerkt om het op te schuren en te vernissen. Toen hij op een dag thuiskwam van school stond het op zijn kamer te pronken. ‘Voor jouw verjaardag’, had zijn grootvader gezegd, glimlachend in de deuropening. Twaalf jaar was hij geworden. Nu drie maanden geleden, maar het lijkt zo veel langer. Zo veel is er ondertussen gebeurd.

Zijn ogen dwalen door de kamer en blijven rusten op de viool in de hoek. In het donker van de nacht heeft zij haar warme glans verloren. Hij heeft nog niet de moed gehad om

ze op te bergen. Hij kan er moeilijk afscheid van nemen, ook al heeft hij er soms uren tegen zijn zin op moeten oefenen.

In de gang hoort hij een deur opengaan en iemand de trap af stommelen. Nog iemand die niet kan slapen, denkt hij. Op de kerktoeren ziet hij dat het bijna middernacht is. Zijn maag trekt samen. Om zes uur moeten ze al opstaan. Dan hebben ze een uurtje de tijd om zich te wassen, iets te eten en de laatste dingen bijeen te zoeken voor ze vertrekken. Zijn vader zal hem komen wekken. Zelfs een wekker durven ze niet meer af te laten lopen. De burens zouden weleens argwaan kunnen krijgen bij het vroege uur. Normaal zijn ze pas om zeven uur uit de veren. Je kunt niemand meer vertrouwen, had zijn vader gezegd. Samuel gluurt naar buiten door de kier van het zware, donkergroene gordijn. Zijn blauw-en-wit gestreepte pyjama hangt gekreukt rond zijn tengere lichaam. Hij kan maar niet begrijpen dat hij geen afscheid mag nemen van Pieter, de buurjongen met wie hij al van toen hij klein was, speelt in de aan elkaar grenzende tuintjes.

Zijn vader had hem gevraagd - bijna gesmeekt - niets van hun plannen te vertellen. Hijzelf had het nieuws pas gisterenavond tijdens het avondeten gehoord. Hij ziet het verstilde beeld van het tafereel weer voor zich. Er heerste een bedrukte sfeer. Zijn moeder had rode ogen van het huilen, maar dat gebeurde wel meer de laatste tijd. Zijn vader had nauwelijks van de soep gegeten. Zijn grootvader at met een afwezige blik en bij elke lepel die hij naar zijn mond bracht, trilde zijn hand. Hij zat stil en ineengedoken aan het hoofd van de tafel. Opa ziet er opeens zo oud uit, had hij in een flits gedacht. Alleen zijn oudere zus Johanna kwebbelde, tegen haar gewoonte in, erop los.

‘Is er iets gebeurd?’ had hij opeens gevraagd.

‘Sst... stilletjes’, had zijn vader gezegd en onzeker had hij naar zijn moeder gekeken, die een zakdoek uit haar schort tevoorschijn haalde.

‘Het wordt hier te gevaarlijk voor ons’, was zijn vader haast fluisterend begonnen. ‘We zijn hier niet meer veilig... Vanmorgen heb ik gehoord dat de Gestapo weer enkele Joodse families heeft opgepakt en weggevoerd. We moeten hier zo snel mogelijk weg...’

‘Weg? Waar moeten we dan naartoe?’ had hij gevraagd.

Zijn vader had onmiddellijk met zijn hand een teken gegeven dat hij niet zo luid mocht praten terwijl hij achteromkeek alsof er iemand achter de deur, in de gang, stond mee te luisteren.

‘Wanneer? En... en...’

‘Morgenvroeg...’

Morgenvroeg! Hij dacht eerst dat hij het verkeerd begrepen had.

‘Maar...’ was hij begonnen en vol onbegrip had hij naar Johanna gekeken. Ze had zijn blik ontweken. Blijkbaar was zij al op de hoogte van de nakende plannen.

‘Morgenvroeg om zeven uur vertrekken we naar een onderduikadres op het platteland...’

Hij kon het niet geloven.

‘Waar? En hoe raken we daar?’

‘Een goede kennis van mij, iemand die ik via mijn werk heb leren kennen, heeft alles geregeld’, had zijn vader verteld. ‘Hij komt ons morgenvroeg halen en neemt ons te voet mee tot buiten de stad. Vandaar zal hij voor vervoer zorgen.’

‘En wanneer komen we dan terug?’

Vanuit zijn ooghoeken had hij gezien dat zijn moeder in stilte haar tranen met een zakdoek opdroogde. Zijn vader had

zich vermoeid in de ogen gewreven.

‘Dat weten we nu nog niet...’

Samuel had door het keukenraam gekeken om te zien of Pieter in de tuin aan het spelen was en had aanstalten gemaakt om naar buiten te gaan.

‘Blijf binnen, jongen. Alsjeblieft... Dat kan nu niet meer...’

De somberheid van zijn vader sloeg op hem over. Hij wilde naar buiten. Lucht happen. Het was alsof hij ging stikken. Ondanks de smeekbede van zijn vader had hij toch de deur naar hun liefelijke tuintje opengedaan.

‘We mogen nu geen risico’s meer nemen.’

Zijn grootvader was opgestaan en had de deur geluidloos terug dichtgedaan. Hij had hem zachtjes tegen zich aange trokken.

Samuel voelt een krop in zijn keel als hij eraan terugdenkt. Zijn grootvader had zonder geluid gesnikt. Daarna had hij zijn rug gerecht en zich sterk gehouden.

‘We komen er wel doorheen’, had hij nog gezegd.

Vijf over twaalf. Samuel hoort iemand terug naar boven komen en dan geschuifel op de overloop. Daarna wordt een deur langzaam dichtgedaan. Het krakende geluid van de deur is als een schreeuw om hulp. Stilaan begint het tot hem door te dringen dat zijn voeten pijn doen van de kou. Hij kruipt terug in bed en hoopt dat het deze keer wel zal lukken om de slaap te vatten. Verkleumd tot in zijn knoken trekt hij zijn knieën omhoog en rolt zich in een bolletje. Zal ik hier nog ooit terugkomen? vraagt hij zich af. Of is dit de allerlaatste keer dat ik in dit bed, in deze kamer, in dit huis slaap? Verschillende gedachtestromen beginnen als duistere wolken over elkaar te schuiven en eindelijk valt hij in een lichte slaap.